

Referat

Møte om: Dialogarena for handlingsplan for bedre kosthold
Saksnr.: 200700909
Tilstede: Se egen liste
Dato: 19.11.2008
Møteleder: Sissel Lyberg Beckmann
Referent: Eli Strande
Kopi til:

Oppsummering fra 2. møte i dialogarena mellom myndigheter, matvarebransje, forbrukere, forskere 19.november 2008 kl 1000-1300

Bakgrunn: Dialogarenaen er et tiltak (tiltak 2.5) i handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen (2007 -2011). Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruks- og matdepartementet er ansvarlig for tiltaket.

Det vises til vedlagte program for møtet.

Statssekretær Ellen Birgitte Pedersen ønsket velkommen til møtet og presiserte at hun som del av den "nye" politiske ledelsen i Helse- og omsorgsdepartementet var glad for det samarbeidet som var etablert med viktige aktører på kostholdsområdet. Hun viste til at hovedfokus for statsråden nå var en ny helsereform/samhandlingsreform, der det blant annet ses som viktig å finne fram til modeller der man kan fange opp risikopersoner i forhold til overvekt og type 2-diabetes tidlig i forløpet. Ernæring er viktig i den sammenheng og alle tiltak som drar i samme retning i forhold til de kostråd som gis fra myndighetene er viktig. Hun viste til SIFOs og Opplysningskontoret for brød og korn sin undersøkelse om brød og korns plass i kostholdet, og var glad for alle data som framskaffes om kostvanene i tillegg til myndighetenes egne kostholdsundersøkelser.

Statssekretæren orienterte om myndighetenes arbeid i oppfølging av handlingsplanen med blant annet KBS- markedet der det ble holdt et eget møte i april 2008, nøkkelhullsmerkingen av mat, fiskesprell, fruktordning i skolen, kokeboka, Matportalen, ny kommunikasjonsplan om ernæringsarbeidet og forslag til økt særavgift på sukret og søtet drikke i statsbudsjettet 2009. Arbeidet med å begrense

markedsføring av usunn mat og drikke mot barn og unge har høy prioritet gjennom Helsedirektoratets lederrolle i et europeisk nettverk etter vedtak i WHO. Hun oppfordret også bransjen til å ta affære samtidig som den fikk ros for mange gode tiltak med fronting av frukt og grønt, priskampanjer på frukt og grønt, utvikling av nye, sunne produkter og brødmerking. Statssekretæren viste også til behovet for kompetanse på mat og helse området og oppfordret bransjen til å bidra til å heve kompetansen i egne rekker, ikke minst i tilknytning til innføring av nøkkelhullsmerket.

Kommentarer: NHO mat og drikke v/Steinar Høie stilte seg tvilende til om økt særavgift på sukrede/søtede drikkevarer ville ha effekt på forbruket. Han viste til at det er stor variasjon i pris på brus i utsalgspris uavhengig av særavgift, mellom dagligvarehandel og kiosk/bensinstasjon, mellom 1 ½ og ½ literne. Han viste også til at forbruket av brus har vist en nedadgående trend de siste årene, samtidig som andelen lett-brus av det totale brusforbruket øker og lettbrusen er også inkludert i særavgiften.

Statssekretæren viste til at utviklingen på dette området må følges nøye med hensyn til å finne fram til de beste virkemidlene for å redusere sukkerinntaket særlig blant barn og unge.

SHS v/ Thomas Angell håpet statssekretæren hadde merket seg sunnere kasseområder, bl.a. med knaskegulrøtter. Statssekretæren var glad for slike tiltak og ga honnør for det, men mente det enda var mer å hente på dette området.

Hva har skjedd siden sist v/ *avdelingsdirektør Sissel Lyberg Beckmann Helse- og omsorgsdepartementet* (vedlagt presentasjon)

Sissel Lyberg Beckmann orienterte om ytterligere tiltak fra myndighetenes side "siden sist". Hun var blant annet spent på status med hensyn til bransjens egne retningslinjer for begrenset markedsføring av usunn mat og drikke til barn og unge, et arbeid Forbrukerrådet følger opp.

Hun fulgte opp henvendelsen fra NHO mat og drikke fra første møte med hensyn til spørsmål om bransjens plass i det europeiske nettverket om markedsføring, og viste til at nettverket hadde besluttet at bransjen ikke skulle ha fast deltakelse i nettverket men det er selvfølgelig åpent for innspill. Kontaktperson i Helsedirektoratet er Britt Lande.

Videre orienterte Lyberg Beckmann om arbeidet i EUs "High Level Group" på saltområdet, der det er ambisiøse mål for saltreduksjon i kosten. Reduksjon av saltinnhold i industriebearbeidede matvarer er en utfordring, og det er viktig med en overvåking av dette for å følge utviklingen. Myndighetene er i dialog med bransjen om dette. Norge lager ingen egen handlingsplan eller strategi for saltreduksjon, da dette også er et mål i handlingsplan kosthold, så det vises til denne.

Norske helsemyndigheter er svært aktive med innspill til EUs Matinformasjonsforordning og har blant annet spilt inn ønske om obligatorisk merking av tilsatt sukker i tillegg til obligatorisk næringsdeklarasjon, og en forsidemerking med de faktorene der det er størst utfordringer i følge WHO's rapporter. Forordningen om beriking av næringsmidler og forordningen om ernærings- og helsepåstander for næringsmidler ble innlemmet i EØS-avtalen 25. april 2008, men da Island har tatt forbehold om konstitusjonell behandling, er EØS-komiteens vedtak foreløpig ikke trådt i kraft.

Steinar Høie etterlyste mer satsing på fysisk aktivitet. Statssekretær Ellen Birgitte Pedersen viste til en egen handlingsplan på dette området og at det er bevilget midler til lokale tiltak gjennom Partnerskap for folkehelse i tillegg til utvikling av verktøy, kartlegging, satsing i skolen med mer. Hun viste til at det var store utfordringer på ernæringsområdet særlig på kompetanse lokalt/regionalt og at det måtte ha fokus i oppfølgingen av kostholdshandlingsplanen. Hun utfordrer forøvrig idretten til å inkludere kompetanse på kosthold og sunn mat på arrangementer i sitt arbeid.

Avdelingsdirektør Arnhild Haga Rimestad i Helsedirektoratet orienterte på spørsmål fra opplysningskontret for melk, om at nye kostråd ville legges fram våren 2009 og at de blir lagt ut på nettet for kommentarer før endelig sluttstilling.

Utvikling i norsk kosthold v/ seniorrådgiver Lars Johansson, Helsedirektoratet
(vedlagt presentasjon)

Lars Johansson viste til en gledelig sterk gjennomsnittlig økning i forbruket av frukt og grønnsaker, men det er store ulikheter i inntaket og det er langt igjen til målet om 750 g per dag. Målet i handlingsplanen er dessuten å øke *andelen* som spiser mer frukt og grønt. Kvinner spiser mer enn menn, eldre mer enn yngre og de med lang utdanning spiser mer enn de med kort utdanning. Sukkerinntaket viser en reell nedgang noe som kan ses i sammenheng med at forbruket av sukkerholdig brus har gått ned. Kjøttforbruket øker fremdeles og er nær det dobbelte av fiskeforbruket. Potetforbruket går ned, mens inntaket av potetprodukter øker. På melkesiden er nå inntaket av skummet og ekstra lett melk høyere enn inntaket av H-melk. I undersøkelse utført av Synnovate svarer 82 % at de er mest redd for å spise sukker, 65 % mettett fett og 37 % karbohydrater.

Salt inntaket er for høyt selv om det er en svak nedgang. 70-80 % av saltet kommer fra bearbeidede matvarer, så her har bransjen en stor utfordring her. Nofima mat v/ Ida Synnøve Grini påpekte at det av teknologiske og smaksmessige hensyn er vanskelig med for store reduksjoner. Lars Johansson viste til at Finland hadde greidd å redusere fra 10 til 6 g/person /dag fra 1979 – 2007, blant kvinner, og fra 15 til 9 g/d blant menn. Reduksjon må skje gradvis.

Opplysningskontoret for kjøtt ved Vibeke Bugge mente det var viktig å få fram detaljer i kjøttforbruket, for eksempel at det er det ”sunneste” kjøttet som øker, for eksempel har fjørfeforbruket økt vesentlig, Det var også viktig å presisere om tallene inkluderer benmengde osv. Johansson sa at begge kan presenteres.

Selv om fett og sukker inntaket har gått noe ned de senere år ser vi en økning i overvekt og type-2 diabetes. Dette skyldes blant annet misforhold mellom energiinntak og forbruk. Energiinntaket er gått noe opp de senere år, og når fysisk aktivitetsnivå er lavt er resultatet energioverskudd.

Guttorm Rebnes i Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker påpekte den økte omsetningen av dyre bearbeidede produkter i frukt og grønnsaksdisken som for eksempel partypoteter, diverse tomatvarianter osv.

Nordmenns brød og kornvaner v/ *Torunn Nordbø, Opplysningskontoret for brød og korn* (vedlagt presentasjon)

Torunn Nordbø presenterte en undersøkelse om nordmenns brød og kornvaner, gjort av SIFO på oppdrag fra OBK. (SIFO fagrapport nr 2-2008) Undersøkelsen viser at brød og brødmåltider fortsatt står sterkt i norsk kosthold. 92 % mener at brødmat smaker godt og er en god vane. Kvinner spiser grovere brød enn menn.

Blant resultatene for øvrig: Andel unge som ukentlig spiser frokost på café, snackbar og lignende er langt høyere (30%) enn befolkningen i sin helhet. Ungdom spiser også mest av de søte bakervarene. Dette viser betydningen av å ha sunne tilbud i KBS markedet. Det er en pågående markedsføring av søtt bakverk som bidrar til at det ikke er så lett for ungdommen å motstå ”fristelsene”.

Matpakken er mye i bruk. Omtrent halvparten av alle brød på markedet er med i brødmerkeordningen (Brødskala’n), og 45 % av nordmenn leser brødmerkingen (*se også neste innlegg*).

Nordbø orienterte om eget undervisningsopplegg for 6. Trinn (5-7) som var elektronisk nedlastbart og at de planlegger tiltak for utvikling av ”fremtidens skolebrød”

Merkeordningene ”Brødskala’n” og GDA v/ *Steinar Høie. NHO Mat og drikke.* (vedlagt presentasjon).

Steinar Høie orienterte om resultater fra kartlegging av bruk av brødskala’n. 88 bedrifter har tegnet kontrakt om bruk og det er totalt 465 merkede produkter på markedet fra 38 bedrifter. De vil vurdere å legge ut informasjon om hvilke bedrifter og brødtyper som er merket, på nettet.

GDA: (veiledende daglig inntak) Tatt i bruk i hele EØS markedet. Industriens egen merkeordning. Lanseres på nyåret. Rieber og Orkla er allerede med, mens TORO er i gang med å innføre. Betrakter det som en videreføring av næringsdeklarasjon. På

nordisk nivå: egen nettside Norske myndigheters kritikk mot ordningen går blant annet på referanseverdier, porsjonsstørrelser (ukjent i nordisk sammenheng, mer vanlig i Europa for øvrig) og sukkerdefinisjon (tilsatt+naturlig). www.gdainfo.no

Kommunikasjon og kompetanse om kosthold særlig i forhold til nøkkelhullsordningen v/ Lisa Garnweidner, Mattilsynet og Anne Kathrine Owren Aarum, Helsedirektoratet. (vedlagt presentasjoner).

Lisa Garnweidner orienterte om hva som var nytt i den nordiske nøkkelhullsordningen i forhold til eksisterende svenske nøkkelhull: Fisk, frukt og grønt, krav til grovhet i brød, sukker i brød, høyere andel frukt og grøntandel i ferdigmat. Nye produktkategorier er margarin og flytende oljer og bagetter, sandwich og lignende. Utkast til forskrift om frivillig merking av næringsmidler med Nøkkelhullet er sendt til EU-notifisering i november og vil ta enten 3 eller 6 måneder. (*siste informasjon per januar -09 er at det tar 6 mnd*). Evaluering vil foregå via forbrukerundersøkelser i ulike brukergrupper, samt markedsanalyser. Distriktskontorene til Mattilsynet vil være ansvarlige for tilsynsordningen.

Det skal utvikles en felles nordisk og nasjonal veileder.

Anne Kathrine Owren Aarum orienterte om planer for kommunikasjon der Helsedirektoratet har hovedansvar, i nært samarbeid med Mattilsynet. Det overordnede målet er at nøkkelhullet skal bidra til et sunnere kosthold i befolkningen ved å gjøre det enklere å velge sunt i butikken og ved å bidra til produktutvikling av sunnere matvarer.

Budskapet skal være enkelt. Det skal nå ut til alle uavhengig av funksjonsevne (eks svaksynte og blinde). I forhold til mål om å redusere sosiale forskjeller i kosthold er det et poeng at nøkkelhullsmerkede varer ikke blir det dyreste alternativet. Det skal etableres ad hoc grupper med ulike forbrukerrepresentanter. Målet er å oppnå tillit over tid i kommunisering av at dette er et myndighetsmerke. Merkevarebygging tar tid og myndighetene er avhengig av at bransjen støtter opp under myndighetenes budskap og kommunikasjon. Egne nettsider utvikles under Matportalen. Egen bransjeside og egen forbrukerside. Helsedirektoratet tar gjerne innspill på dette. Tekster utvikles som bransjen kan bruke i sitt materiell. Lansering aktuelt høsten 2009. Innvending om at bransjen ikke har merket på plass til da, men man må uansett regne med medieoppslag og må starte informasjon selv om ikke alle produktene som oppfyller kriteriene har fått merket på emballasjen.

Merket vil ikke være statisk, vil følge utvikling og revidere kriterier over tid. I første omgang er det aktuelt for salt. Merket gjelder for ferdigpakkede matvarer i første omgang, unntatt er fersk fisk og grønnsaker/frukt. For eksempel vil nøkkelhullsmerking på bensinstasjoner være på pakkede varer. Ønskelig å få på upakkede varer/retter slik Sverige har.

Nøkkelhull kan brukes sammen med GDA og brødskala'n. Brødskala'n viktig supplement. Merket vil kunne brukes på hyllekanter. Krever god kompetanse hos butikkansatte. På spørsmål om merking av stykningsdeler av kjøtt, vil det utdypes i utdypes i veileder. Er kriterier på kjøtt, men ikke på fisk pga det gunstige fettet.

Transfett anses ikke som noen helserisiko i Norge og er ikke særskilt med i kriteriene. Det er imidlertid spilt inn til EU i forhold til obligatorisk merking i matinformasjonsforordningen.

Kompetanse og kommunikasjon innen mat og helse. *Forventninger til myndighetene v/ Ida Synnøve Grini NOFIMA mat* (vedlagt presentasjon og notat fra Pernille Baardseth)

Ida Synnøve Grini presenterte NOFIMA mat sine synspunkter på samhandling og kommunikasjon og var opptatt av at myndighetene må bidra til at gapet mellom industri/matkunnskap, forbrukerkunnskap og ernæring og medisin må lukkes. Industrien, forskningen og myndighetene må jobbe på felles arena. Innovasjon Norge godt eksempel på at det er mulig. NOFIMA mat er sekretariat for Nasjonal Teknologiplattform som også er en sentral arena. Ida Synnøve påpekte utfordringen i forhold til å finne fram til optimale måltidsløsninger (vi spiser måltider, ikke enkeltmatvarer eller næringsstoffer). NOFIMA mat mente det burde øremerkes forskningsmidler til samarbeidsprosjekter.

NFRs representant viste til at NFR ser positivt på samarbeidsprosjekter, men er avhengig av at det kommer inn gode søknader.

Avslutning: Sissel Lyberg Beckmann oppsummerte og viste til at det er mye positivt som skjer på mange områder, men at det enda er langt igjen til målene i kostholdsplanen kan nås. Bransjen er svært viktige i arbeidet for å få sunnere matvaner i befolkningen, gjennom markedsføring, produktutvikling, pris, tilgjengelighet av sunn mat. Hun viste til industriens valg av GDA og oppfordret til likevel å støtte opp om myndighetenes kommunikasjons rundt nøkkelhullet som en myndighetsstyrt merkeordning. Hun påpekte utfordringene innen KBS markeder som vi ikke har fått fulgt opp så mye som ønskelig til nå, men hun var positiv til at NOFIMA mat tar på seg en koordinatorrolle som for eksempel slik de gjorde i utviklingen av FRESH konseptet. Med hensyn til innspillet fra NOFIMA mat viste hun til at dialogarenaen er etablert nettopp med tanke på å kunne møtes på en felles arena for å finne samarbeidsområder på særskilte utfordringer, som f. eks KBS markedet, som Helsedirektoratet vil må komme tilbake til når SIFOs kartlegging foreligger i april 2009.